

DEĞER KAVRAMI, PAYLAŞMAK VE BİLGİ TEKNOLOJİSİ ÇAĞINDA YAŞAM

Hasan ALPAGU*

Öz

Kapitalist sistem somut ve soyut mal ve hizmetlerin birikimi temeline dayanmaktadır. Ancak bu mal ve hizmetlere hangi kriterlere göre değer biçileceği ve hangi ölçütler çerçevesinde insanlar arasında paylaşılması gerektiği konusunda farklı tartışmalar yaşanmaktadır. Bu makalede Adam Smith, Karl Marx ve dini bakış açılarından yola çıkarak modern bir analiz sunmaya çalıştık. Bu bağlamda özellikle politik ekonomiyi ilgilendiren analitik bakış açıları birbirleri ile ilişkilendirilmiştir. Bundan yola çıkılarak “değer” kavramını irdelemek oldukça faydalı ve gereklidir. Özetle bu makalede “değer” kavramının toplumsal yönü ve bu kavram ışığında toplumsal bakış açılarındaki başkalaşım süreci, karşılaştırmalı analiz yöntemi ile ele alınmıştır. Çalışmada toplumsal değerlerin teknolojik gelişmelerin etkisinden kalarak kısmen erozyona uğradığı ve bu durumun toplumsal bilinç düzeyinin uyarılması ile engellenebileceği tezi savunulmuştur. Değer kavramı etrafındaki tartışma ve yaklaşımlar insanları hem bireysel hem de toplumsal açıdan etkileyen olguların başından gelmektedir. Bu bağlamda önemli bir konu olduğu vurgulaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Değer, Paylaşmak, Liberalizm, Facebook, Twitter, Sosyal Medya

THE CONCEPT OF THE VALUE, SHARING AND THE LIFE IN THE AGE OF INFORMATION

Abstract

The system of capitalism bases on the accumulation of the tangible and intangible goods and services. However, the question arises, how this goods and services can be valued and how or according which criteria they can be shared to people. Henceforth, this article relies on vivid analysis applying perspectives of Adam Smith, Karl Marx as well as religious point of views to illuminate this situation. There is an effort to produce an analytical model within which political economy considerations can be linked to each other. Given this analytical approach, the discussion on term value do mean considerably useful.

This project examines the evolution of term “value” and its role in the developments in the societies. The main objective of the project is to reaffirm and clearly underline the message that, the term “value” shall not be simplified and it needs more acknowledgement and social consciousness. The project examines this term from a critical scientific point of view.

Keywords: Value, Sharing, Liberalism, Facebook, Twitter, Social Media

1. Giriş

Tüm sistemlerin, inançların ve beklentilerin temelinde bir değer ve bu değeri belirleyen bir süreç söz konusudur. Daha açık bir ifade ile ekonomik, siyasal, kültürel ve inanç sistemleri kendilerine göre bir değer yaratma ve ortaya çıkan değer paylaşımına dayanmaktadır. Bu paylaşım sürecinde de değeri yaratmadaki katkılar veya sistem içerisindeki statüler belirleyici unsur olmaktadır. Örneğin iktisadi bir mal veya hizmetin değeri maliyet ve piyasa fiyatına dayanır. Yatırımcı düşük maliyetle üretmek ve yüksek fiyatla satmak eğilimindedir. Bu süreçte dâhil olan herkes kendi şart ve bütçesine göre bir değer biçme sürecine dâhil olur. Konu dini inançlar açısından da farklı değildir; şöyle ki, ibadet ve inanca dayalı bir olgu olarak algılanan değer biçme sürecinde, insanlar ve onların amel ve uygulamaları değeri belirler.

İşte bu makalenin temel amacı bu süreçleri karşılaştırmalı bir bakış açısı ile mercek altına almaktır. Ancak bu çalışmada değer kavramını ağırlıklı olarak iktisadi bir bakış açısıyla

* Yrd. Doç, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi,
hasan.alpagu@izu.edu.tr

irdelemeye çalıştık. Bu projeyi diğer araştırmalardan ayıran en önemli özelliği ise konunun küresel ve modern değişimleri ve gelişmeleri esas alarak yeniden tanımlanmasıdır. Bu bağlamda yeni bir yaklaşım geliştirmeye çalışılmıştır.

Bu konunun önemine binaen değer kavramı ve bu kavramın yaşamakta olduğu başkalaşım sürecindeki gelişmeler neo-liberal, sosyalist ve dini bakış açıları esas alınarak karşılaştırmalı analiz yöntemi ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Değer kavramının her sistemde önemli bir yere sahip olduğunu görüyoruz. Liberal görüşlere göre, değeri meydana getiren ve bir şeyi değerli kılan maliyet ve o şeye duyulan talep veya ihtiyaç iken, sosyalist görüşlere göre, değer işgücünün ortaya çıkardığı somut veya soyut ürünlerdir. Dini bakış açılarına göre ise, değer Tanrı'nın hoşnutluğunu sağlayan her şey şeklinde tanımlanabilir. Bu tespitler yaptığımız karşılaştırmalı analizlerin sonucu olarak yeniden formüle edilmiştir. Buradaki temel hedef değer kavramı ve bu kavramı içeren sosyoekonomik gelişmeleri daha reel ve faydalı bir şekilde analiz edebilme yaklaşımını güçlendirmektir. Konu özellikle bilimsel bir objektiflikle mercek altına alınmış, böylece bütüncül bir bakış açısı ile değer kavramı analitik bir çerçeve içerisinde yeniden formüle edilmiştir. Gerçekten de değer kavramını yukarıda sözü edilen sistem ve inançlardan bağımsız bir şekilde mercek altına almak başlı başına yenilikçi bir yaklaşımdır. Çünkü gerek liberal, gerek sosyalist ve gerekse de dini bakış açılarında değer kavramı söz konusu yaklaşımların çizdiği çerçeveye sığdırılmak istenmiştir. Biz bu çalışma ile bu çerçevelerin dışına çıkarak, konuya globalleşen dünya ve internet çağına uygun yeni bir ivme kazandırmaya çalıştık. Ayrıca konuyu iktisadi, sosyokültürel ve dini inanışların değer kavramına bakış açılarını ayrı ayrı ve objektif bir bakış açısı ile analiz ederek, değer kavramının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaya ve aynı zamanda bu kavramın toplumdaki yeri ve önemine dikkat çekme konusunda argümanlar geliştirmeye çalıştık.

2. Çalışmada İzlenen Metodoloji

Bu çalışmada karşılaştırmalı analiz yöntemi esas alınmıştır. Karşılaştırmalı analiz yönteminde, aralarında oransal veya mantıksal ilişki olabilecek ve anlamlı sonuçlar verebilecek olgular sebep-sonuç ilişkileri çerçevesinde karşılaştırılır ve çıkan sonuçlar araştırmanın ortaya attığı hipoteze göre değerlendirilir.

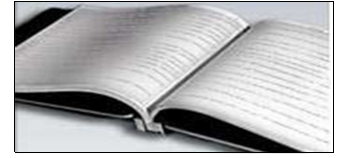
Bu yöntemin öne çıkan en etkili yönü ise sonuçların net ve kolay bir şekilde anlaşılır olmasıdır. Örneğin elma ile armudu birbirleri ile karşılaştırdığımızda hemen karşımıza renk, tat ve şekillerindeki farklılıklarını tespit etme şansımız olur. Aynı şekilde cisimler ve olaylar arasındaki benzerlikler ve farklar onları birbirleri ile karşılaştırmak suretiyle açık bir şekilde tespit edilebilir. Bu yöntem sosyal bilimlerde, matematikte, tıpta ve sanatta sık sık kullanım alanı bulmaktadır. Özellikle laboratuvar sonuçları referans değerlere dayanan karşılaştırmalı bir yöntemle değerlendirilir.

3. Bu Çalışmanın Araştırma Sorusu Şu Şekilde Formüle Edilmiştir:

Değer kavramı ve bu kavram çerçevesinde meydana gelen tartışmalar toplumsal değişmelere paralel olarak nasıl bir dönüşümden geçiyor?

4. Değer Kavramının Toplumsal Değişmelerdeki Rolü Ve Etkinliği

Değer kavramı ve bu kavramın anlam ve önemi üzerindeki tartışmalar insanlığın başlangıcından beri süregelen fenomenal bir olgudur. Bu kavram Adam Smith'ten günümüz ekonomistlerinde üzerinde önemle durdukları ve teoriler geliştirdikleri bir teoremdir. Bilgi

çağı diye adlandırılan 21. yüzyılda ise bu tartışmalar yeni bir boyut kazanmıştır. Özellikle sosyal medya ve dijital kitle iletişim araçlarının hayatın her aşamasında ve en önemlisi de her gelir grubu ve yaştaki insanın yaşamına girmesi, değer belirleme sürecine yeni bir ivme kazandırmıştır. Bu süreç aynı zamanda kavram karmaşası ve gerçeklik açısından farklı bir boyut kazanmıştır. Çiçek'e göre; "Zaman içinde gelişen ve yaygınlaşan kitle iletişim araçlarındaki ses ve görüntüler insanları etkilemekte, yaşamların her anını şekillendirmektedir" (Çiçek, 2013:97).

Gerçekten de, kitle iletişim araçlarının gelişim aşamaları ve insanlara erişebilirlikleri göz önüne alındığında, TV, sosyal medya ve diğer sesli ve görüntülü iletişim medyumları insanların hayata bakış açılarını yeniden şekillendirmekte ve değer biçme süreçlerini hızlandırmaktadır. Ne var ki, bu hızlı süreç sağlıklı olmayan ve değerden soyutlanmış sonuçlar da doğurabilmektedir. Tablo I'de görüldüğü gibi değer kavramı değişik boyut ve anlamlara göre sınıflandırılabilir. Bu tabloda kişilerin beklentileri ve bakış açıları değer oluşmasında başlıca unsur olarak görmekteyiz. Bakış açılarını, yani değeri belirlemede etken olan öğeler ise, inanış, sosyoekonomik statü ve bu unsurlara bağlı olan beklentilerdir.

İktisadi olarak değeri belirleyen temel unsur fayda iken, inanç sistemleri açısından ise, gelecek beklentisidir. Örneğin iktisadi olarak hiçbir getirisi olmayan bir sembol, dini sebeplerden dolayı paha biçilemez bir öğe haline gelebilir.

Tablo I: Değer Kavramına Karşılaştırmalı Bir Bakış

Değer	Liberal	Sosyalist	Din	Katkımız
Nedir	Fiyat/değişim gücü	Emeğin karşılığı/üretimi	Rıza/Rızık	Beklenti
Nasıl Oluşur	Arz/Talep	Emek Gücü	Nimet/ Kısmet	Bireylerin gereksinimleri ve bakış açıları
Kimler Belirler	Piyasa	İşçi Sınıfı	Tanrı	Piyasada aktif olan herkes ve onların inanış/beklentileri
Sınırları	İhtiyaçlar sınırsız/ Değerler sınırlı	Emek gücüne bağlı	Maddi sınırlı /Manevi sınırsız	Mecburiyetler ve Akıl/Hayal gücü
Çeşitleri	Somut/Soyut	Materyal/insani	Maddi/Manevi	Mal/Hizmet/İnanış
Önemi	Üretim ve piyasa değer süreci olmadan gerçekleşemez	İşçi sınıfı olmadan değerden söz edilemez	Tanrı istediğine verir/alır	Tüm canlıların varoluş gayesi/mücadelesi
Ölçülmesi	Piyasada biçilen fiyat	İş saati	Kullar arasında göreceli/Tanrı bazında ödül veya ceza	Zamana ve ihtiyaca göre belirlenen beklentiler

5. Adam Smith'in Arz-Talep Dengesi Ve Değer Kavramı

Adam Smith'e göre her arz kendi talebini yaratır ve aynı şekilde talep arzı meydana getirir. Yani bir şeyin piyasaya çıkışı o şeyin insanlar tarafından talep edilmesiyle başlar. Arz-talep

dengesi ihtiyaçların ve bu ihtiyaçları karşılamak için sunulan imkânların dengelemesiyle kurulur (Smith, 2005: 81).

Ancak, bu ayarlama sürecinde arz ve talep arasındaki dengeyi sağlayan öğelerin değeri ve ölçüsü konusunda değişik görüş açıları mevcuttur.

Ekonomik ve siyasi sistemler içinde alternatif bir yapı olarak ortaya çıkan sosyalizmde de değer ve arz-talep kavramları önemli bir yer tutar. Kapitalizmde önemli olan servetin artmasıdır. Bu durum şu temel formül aracılığıyla daha net bir şekilde gösterilebilir: $Y = Y_0 + G + I(X) - C$

Burada: Y: Servet, Y_0 : Gelir yani sabit gelir, örnek: maaş, burs, yardım vb. I: Yatırımlar örneğin: kiraya verilen evin geliri, dükkân, altın, gümüş, döviz vb. X: beklenen kar, C: Giderler veya harcamalar.

Burada görüleceği gibi karlar (X) katsayısı arttıkça yatırımların değeri ve miktarı yükselecek. Diğer yandan giderler (C) arttıkça servet azalacaktır. Eğer yatırımlar sıfır ve giderler fazlaysa sabit gelirler (Y_0) bazen eksinin altına düşebilir, böylece servet aşınmaya uğrar ve servet değerinden yoksun olanlar “yoksul” veya “fakir” olarak nitelendirilir.

Liberal bakış açılarının değeri belirleyen temel motifler olarak kâr güdüsü ve marjinal faydayı görmeleri ve kâr/fayda getiren her şeyi ahlaki boyutuna bakmadan iktisadi kaynak olarak görmeleri başta dini ve sosyalist bakış açıları tarafından eleştirilmiştir.

6. David Ricardo Ve Karl Marx’a Göre Emeğe Dayanan Değer

Adam Smith’in teorilerini sosyal yönde ele alan David Ricardo emeğin, yani insan gücünün değer yaratmadaki rolü üzerinde yoğunlaşmıştır. Marx ve Engels gibi sosyal bilimciler bu teoriyi daha da keskinleştirerek sosyalizm denilen ideolojik bir sistem geliştirmişlerdir.

Sosyalizme göre, doğada var olan hiç bir şey insan eli değmeden bir değer kazanmaz. Yani mevcut olan varlıklar insanlar daha doğrusu iş gücü ile işlenerek değer kazanırlar. Mesela çok verimli bir tarla ve çok kaliteli bir tohum ancak iş gücü sayesinde bir değer yani ürün meydana getirebilir. Bundan dolayı, sosyalizmde işçilerin hâkimiyeti savunulur. Marx “Das Kapital” adlı eserinde bu kavramı “Mehrwert / Surplus value” yani “artı değer” şeklinde nitelendirmiştir (Marx, 2008: 25). Sosyalist görüşlerin emeği değer ana belirleyici olarak kabul etmesi hümanist b-yaklaşımlarla bazı ortak noktaların oluşuna işaret eder. Bu bağlamda sosyalist bakış açılarının hümanizmle bu bazı konularda örtüştüğü görülmektedir. Gerçekte de ekonomik kriz durumunda ve sistemde dezavantajlı grupların topluma kazandırılması ve entegrasyonunda sosyal devlet olgusu ön plana çıkar. Sosyal devlet veya devletin sübvansiyon ve sosyal yardımlarla toplumdaki adaletsizlikleri dengeleme politikasının temeli hümanizme dayanmaktadır.

7. Avusturya Okulu’na Göre Değerin Piyasa Süreci Tarafından Belirlenmesi

Çoğunluğu Avrupalı Musevi bilim adamlarının oluşturduğu Avusturya Okulu, değer ve değer oluşma sürecini zamanın şartlarını göz önüne alarak daha anlamlı bir şekilde ifade etmişlerdir. Onlara göre bir şeyin değerini piyasa belirler. Yani bir malın veya hizmetin değeri her zaman ve her an azalabilir veya artabilir. Yani, piyasadaki koşullar belirleyici etkenlerdir. Günümüzde borsa, para ve emtia piyasaları bu sürece göre işlemektedir (Alpago, 2014: 36).

Avusturya Okulunun kurucularından olan Carl Menger’e göre, değer süreci ve bilimsel ilerlemelerin amacı insanlığın kazanmış olduğu önceki değerleri ve bilimsel icatları yıkmak değil, tam tersine onların değerini yükseltecek yeni çalışmalar yapmak ve yeni yöntemler

geliştirmektir (Menger, 1934:51). Menger'in bu bakış açısı değer kavramının etik ve insanlığın gelişimi ile doğrudan bağlantılı olduğunun vurgulamasıdır.

8. İnanç Sistemlerine Göre Değer Kavramı Ve Denge

Değer kavramı tartışmaları inanç sistemlerine göre başka bir boyut kazanmaktadır. İnanç sistemleri “manevi değer” diye adlandırılan soyut bir kavramı temel prensip olarak kabul ederler (Alpago, 2008).

Burada manevi değerleri korumak için maddi değerler hibe, bağış, kurban vesaire şeklinde denkleme dâhil edilir. Bu bağlamda dini mabetler manevi değerleri yüceltmek için insanların akınına uğrar. Bu insanlar yardım ve bağış adı altında bu tür dini toplanma merkezlerine maddi destek sağlarlar. Gelen maddi desteklerin bir kısmı bu tür ibadet yerlerinin masrafları için harcanır ve diğer bir kısmı ise ihtiyaç sahibi kişilere dağıtılır. Demek ki mabetler sadece manevi değerlerin paylaşımında değil, aynı zamanda maddi değerlerin dağılımında da bir rol üstlenmektedirler.

Bu durum İslam, Hristiyan ve Musevilik gibi tek tanrılı dinlerde olduğu gibi Budizm ve bazı doğa dinlerinde de hemen hemen aynıdır. Budizm inancına tabi kimseler yemek, para, gıda ve giyim gibi bazı temel ihtiyaç maddelerini doğrudan ibadethanelerine bağışlarlar.

Avrupa’da kiliseye giden herkes ona üye olmak ve kilise vergisi vermek zorundadır. Musevilikte durum aynıdır. Her sinagogun dâhil olduğu bölge aynı zamanda onun maddi ihtiyaçlarını karşılar. İslam’da bu işlevi camiler görür. Mesela Diyanet İşleri Başkanlığı istatistiklerine göre, “Türkiye’de 84 bin 684 cami bulunmaktadır” (Akşam,2014).

Bu camilerin masrafları kısmen kamu bütçesinden sağlanmaktadır. Camiler aynı zamanda fitre, zekât ve diğer kişisel bağış ve yardımların toplandığı ibadet yerleridir. İnsanlar manevi değerlerini yüceltmek için camiye bir aracı olarak görmektedirler.

Burada hâkim olan görüşe göre, insanların tüm eylem ve söylemleri bir değer döngüsü etrafında şekillenmektedir ve bu değer ise sadece ilahi boyutuna göre nihai bir çerçeve içerisinde bir kıymet kazanır. Yani her şey ilahi değerle ilişkilendirilmelidir. Din adamlarının ileri sürdüğü bu argümana göre şu sonuç çıkarılabilir: İlahi bir maksadı olmayan bir eylemin veya nesnenin bir değerinden de söz edilemez. Bu açıdan Tanrı ve manevi değerlerin yüceltilmesi uğruna harcanacak kaynaklar çarpan etkisinden olduğu gibi bir yandan toplumun dünyevi yaşamına katkı sağlayacak, diğer taraftan ise harcamayı yapan kişinin ahiret yaşamına bir nevi yatırım rolü üstlenecektir.

Ortaçağ Katolik Hristiyan dünyasında din adamları bir adım daha ileri giderek “indulgence” (günahlardan para karşılığı kurtulmayı vaat eden af belgesi) denilen belgeler karşılığı yeni bir değer ve değer biçme yaklaşımı içerisinde olmuşlardır (Kivetz & Simonson 2002).

Öte yandan din adamlarının değer biçme süreci ve değer kavramı konusundaki görüşleri arasında benzer yaklaşımlar olmakla beraber, uygulamada farklı durumların ortaya çıktığı söylenebilir. Kuran’ın zekât ve yardımlaşma gibi konuları iktisadi yaşamla doğrudan bağlantılı olsa da, değer biçme süreci o kadar net ön plana çıkmamaktadır. Kuran’da daha çok insan ile Allah arasındaki değer belirleme süreci vurgulanmıştır. Kuran’da insanın Allah nezdinde değer kazanması için yapılması gerekenler açık bir şekilde belirtilmiştir. Örneğin: “Ey insanlar! Muhakkak ki Biz, sizi bir erkek ve bir kadından yarattık. Ve sizi milletler ve

kabileler kıldık ki, birbirinizi tanıyasınız. Muhakkak ki Allah'ın indinde en çok değer layık olanınız, en çok takva sahibi olanınızdır. Muhakkak ki Allah, en iyi bilen ve haberdar olandır” (Kuran, 49/Hucurât-13).

Hristiyan din adamları arasında hâkim olan görüşe göre ise Tanrı sevgisi değer belirleme sürecinin merkezine alınmıştır. Buna göre (Deus Cartiats est-Tanrı sevgidir) Tanrı sevginin kendisidir ve insanların Tanrı varlığı bu sevgi üzerinde inşa edilmelidir. Böylece tüm sorunlar bu sevgi anlayışı ile çözüme kavuşturabilir (Papa Benedikt XVI, 2006).

Burada tartışmaya açık olan ise insanların Tanrı sevgisi kimler tarafından ve nasıl ölçüleceğidir. Hristiyan âlemi bu açıdan Katolik ve Protestan gibi farklı mezheplere ayrılmıştır. Bu bağlamda batı toplumu laiklik kavramı ile bu konuyu çözmeye çalışmıştır.

Budizm'e göre hayat ve değerler sürekli şekil ve konum değiştirirler. Buna göre her canlı vakti geldiğinde ruhunu başka bir canlıya devrederek dünyayı bedenlen terk eder. İnsanlar acı çekerek değer kazanırlar ve böylece Nirvana'ya ulaşırlar. Bunun için insanlar maneviyata önem vermeleri ve bu uğurda mallarını kurban etmeleri ve bedenlerini acı çekmeye maruz bırakmaları (Santina, 1984:109).

Aslında manevi değerlerin korunmasında maddi değerlerin büyük bir rol aldığını görüyoruz. Gerçi dini kurumların reel ekonomiyeye doğrudan katkıları oldukça düşük oranda kalmaktadır. Yani önemli oranda somut mal veya hizmet üretmedikleri halde manevi değerlerin temsilcileri olarak gelir dağılımında etkin bir rol aldıklarını görüyoruz. Dini kurumların en büyük argümanı ise, gelir dağılımında eşitsizliği gidermek için çok olandan alıp az olana veya hiç olmayana verme fonksiyonunu yerine getirdikleridir. Bunun ekonomik açıdan ne denli etkin ve gerçekçi olduğu tartışmaya açık olmakla beraber, yerinde bir savunma olduğunu düşünüyoruz.

Diğer yandan inanç sistemlerine göre her canlı kendi rızık ile doğar ve kendisine pay edilmiş bu rızıkına ulaşmak için çalışmakla mükelleftir. Bu yaklaşımdan yola çıkılırsa, değeri belirleyen birçok öge ön plana çıkmaktadır. Daha açık bir ifade ile “değer” birçok unsurun bir araya gelmesi ile meydana gelir. Bu öğeler şu şekilde sıralanabilir: insan emeği, bereket, rızık vesaire. Bereket ve rızık aslında bir malın değerindeki artıştır.

Pozitif ekonomi bilimi bu tür olumlu sonuçları etkinlik ve verimlilik kavramları aracılığıyla açıklamaya çalışır. Dini inanışlara göre ise değerdeki denge noktası bireylerin birbirlerinin haklarına saygı göstermeleri ile sağlanır. Burada temel teorem şudur: tüketicinin haklarına riayet etmeyen bir tüccarın mallarındaki bir artış bir değer artışı olarak kabul edilemez. Bu tür bir artış haksız kazanç olarak nitelendirilir. Bundan yola çıkılarak yardımlaşma ön plana çıkar. Sosyalizmde iş gücüne endeksli ve kapitalizmde arz-talebi temel alan ticari rekabetin oluşturduğu değer, dini inançlara göre ise manevi bir güç tarafından belirlendiği kanısı hâkim. Öte yanda, bilim, sanat ve teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir seviyeye ulaştığı çağımızda, gerek Hristiyanlığın hâkim olduğu Batı Dünyası'nda, gerek İslam'ın kalesi Orta Doğu'da ve gerekse de Budizm'in vatanı Uzak Doğu'da dinler ve mezhepler arası çatışmalar en vahametli seviyeye çıkmıştır. Dini görüşlere göre değeri belirleyen temel kıstas Tanrı'nın hoşnutluğudur. Yani Tanrı bir şeyden hoşnutsa o şey değerlidir. Bilimsel ve reel olarak Tanrı'nın hoşnutluğu ve her bir varlığa biçtiği gerçek değeri tam ve değişen şartlara göre ölçme imkânı olmadığından dolayı dini kitaplara ve din adamlarına dayanan yorum ve ölçütler devreye girmektedir. Ancak özellikle kendisini dini otorite olarak görenlerin ve

görmek zorunda kalanların aldıkları kararlar, sonuç itibariyle onların birikim ve insani zaaf ve yetersizliklerinden bağımsız olamayacağı için, radikal diye tanımlanan ve çoğunluk tarafından baskı ve sindirme olmadan kabul edilemeyen görüş ve uygulamalar devreye girer. İşte bu gerçek dünyada var olup gelen din kaynaklı uyumsuzluk ve çatışmaların temelini oluşturmaktadır. Yani bir değerler ve ölçütler çatışmasıdır.

Bu durumun normalleşmesi için her dalda bilim adamlarının ortak çözüm önerileri, işbirliği ve çabası gerekmektedir. İnsanlar her şeyden önce onları insan yapan ortak değerler denklemini kurup, buna göre sonuç getirici çözüm yöntemleri geliştirmek zorundadırlar (Alpagu, 2014).

9. Neo-Liberal Kültürünün Facebook Ve Twitter'e İndirmek İstedığı Değer Kavramı Ve Sosyal Paylaşım

Günümüzde ekonomik ve sosyal alanda neo-liberal görüşler her açıdan hâkim bir konumdalar. Bu hakimiyeti pragmatik ilkeleri takip ederek devam ettiriyorlar. Teknolojinin faydaları elbette çoktur. Ekonomik ve kültürel gelişmeleri hızlanmaktadır. Özellikle de internet ve dijital medya sayesinde sanatçıların eserlerini herhangi bir bütçesel engele takılmadan, online ortamda milyonlarca kişiyle paylaşma imkanına kavuşmuşlardır. Bu durum pazarlama (marketing) açısından başlı başına bir devrim niteliğindedir (Alpagu, 2014: 91).

Sosyalistlerin ikincil bir değer verdikleri özel mülkiyet ve sınırsız zenginlik olgularına, neo-liberaller birincil bir önem veriyorlar ve bu duyguları reklam ve pop-corn kültürü şeklinde tanımlanabilecek tutumları körüklemekle maksimize etmeyi hedefliyorlar (Goldfarb & Cyran, 2012). Bu bağlamda, değer ve insani bir erdem olan paylaşım kavramlarının temel aldığı yardımlaşmayı kısmen de olsa Facebook, Twitter vb. sosyal medya elementleri üstlenmişlerdir.

Bu eğilim giderek hız kazanmaktadır. Bu arada şu noktayı özellikle vurgulamak gerekiyor ki: Facebook, Twitter gibi sosyal medya araçları etkili kullanıldığı takdirde yararlı ve gerekli medyumlardır. Ne var ki, dijital medya yolu ile yapılan eylemler ve “Beğen” veya “Retweet” bir paylaşım ve değer verme kültürü haline gelmemeleri uzun vadede manevi ve sosyal değerlerde aşınmalara yol açabilir. Yani paylaşmak ve yardımlaşmak sadece bu tür araçlarla tanımlandığı takdirde, aldaticı, yapay, yüzeysel ve içi boş bir kültür oluşmasına yol açabilir. Bu anlayışın hâkim olduğu bir kültürde, kimse kimsenin halinde anlamadan, onu bu tür araçlar yolu ile tanımaya çalışır ve bunun neticesinde sağlıklı ilişkiler kurulur.

Paylaşmak sosyal ve insani bir erdemdir. İnsanlar sahip olduğu varlıkların bir kısmını ihtiyacı olanlarla paylaşır ve bu güzel bir insani gelenektir. Her toplumda ve her kültürde bu tür değerlerin yüksek bir yeri vardır. Saygınlık görürler.

Ancak Facebook'ta paylaşılan bir resim veya haber bu tür insani değerlere doğrudan bir katkı sağlamazlar, sağlayamazlar. Nitekim sosyal medyanın yaygın olduğu bir çağdayız, herkes bu yol ile bir şeyler paylaşmaktadır. Öte yandan savaşlar, açlık, göçler, iç çatışmalar ve artarak devam etmekte olan gözyaşlarında bir azalma gözlenmemektedir. Bu açıdan insanların şu soruyu kendilerine sorması gerekir: “Afrika’da açlıktan bir deri bir kemik kalmış bir çocuğun resmini Facebook’ta paylaşmakla onun midesine doğrudan bir lokma ekmek girer mi hiç?”

Neo- Liberallerin değerleri yüzeyselleştirme ve değersizleştirme araçları insanlığın varlığının temelini oluşturan paylaşım, değer verme, sahip çıkma, acıma ve koruma duygularının yerini almaları ihtimalden uzaktır. Bu açıdan Facebook, Twitter ve diğer sosyal paylaşım araçları vasıtasıyla postalanan öğeleri beğenmek ve bunları bir tıklama ile paylaşmak suretiyle kitlelere ulaştırmaya çalışmakla yetinmemek gerekiyor. Bunun yerine, gerçek hayatta olaylara ve insanlara ciddi anlamda değer vermek ve ihtiyacımızdan fazla olan mallarımızın bir kısmını gereksinim içinde olanlarla paylaşmakla hem insani bir görevi yerine getirmiş sayılır, hem de diğer insanların bütçelerine doğrudan bir katkı sağlamış oluruz.

10. Dış Denge Ve Değer Kavramı Arasındaki İlişki

Çoğu zaman dış güçler topluma yanlış bir şekilde tanıtılır. Böylece toplumda bu kavram hakkında yanlış veya eksik bir algı oluşur.

Oysa dış ticaret ve dış siyaset ulusları, milletleri ve toplumları bir araya getiren, önyargıları yıkan, işbirliğini artıran ve dostluğu pekiştiren, ekonomik ve kültürel kalkınmayı hızlandıran ve en önemlisi de global medeniyeti yaygınlaştıran bir güçtür. Aslında dış ticaret ve dış güçler tarihte özlemle andığımız ipek yolu kervanlarının günümüze yansımalarıdır. İpek Yolu güzergâhında kurulan medeniyet sadece malların ve hizmetlerin değer kazanmasıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda manevi değerlerin etrafında yoğunlaşan kendisine has bir değer kültürü meydana getirmiştir (Bulut, 2014:1-16).

Ancak dış ekonomik ve politik dengeler hassas bir düzen gerektirir. Daha açık bir ifadeyle, bu tür ilişkiler karşılıklı çıkara bağlı olduğundan dolayı, bir ülke diğer bir ülkeyi sömürme ve işgal etmeye kadar varan veya dengeleri birisinin aleyhine çevirebilecek bir durumla karşı karşıya getirebilir. Bu tıpkı dengesiz bir şekilde borçlanmaya benzer. Karşı tarafın borcunu ödemek için nakit gücü olmayan biri ona evini, arabasını ve hatta özgürlüğünü ipotek altına almasına kadar varan bir anlaşmaya gidebilir.

Böylece temel yaşam öğelerini ve yaşamını risk altına sürükler. Etik değerleri zayıf kurum veya oluşumlar bu tür dengesizliklerin başlıca sebepleri arasında sayılabilir. Hal böyle olunca da toplumun bir kesiminin bu önemli dış denge unsurlarını kötü bir güç şeklinde algılamasına yol açar.

Ayrıca, dış güçler veya dış mihraklar ne kadar güçlü ve olumsuz niyetli olurlarsa olsunlar, bir ülkenin kaderi o ülke sınırları içerisinde yaşayan insanların kapasitelerine, vizyonlarına ve onları bir araya getiren temel değerlere sahip çıkma derecelerine bağlıdır. Yani onların çözüm bulma kalitelerine, insani kalitesine, eğitim kalitesine, gerçekleri zamanında kavrama kalitesine, barışın önemini kavrama kalitesine, iyiyi, doğruya değerliye sahip çıkma, destek verme kalitesine, gelişmeleri, geleceği yerinde ve doğru okuyabilme gücü kalitesine bağlıdır. Sağlam ve karşılıklı anlaşmaya bağlı bir iç denge kuran bir ülke veya toplumda dış denge de buna paralel olacak şekilde o toplumun yararına göre şekillenir. Bunun aksi bir durumda ise dış güçler ve dış potansiyel sıkça dile getirildiği gibi “dış mihrak” kavramını haklı çıkararak bir hal alabilir. Çünkü ülke içinde adaletten ve değerden yoksun bir oluşum, toplumda dışlanan kesimleri başka arayışlara yöneltir. Hal böyle olunca da “dış güç” “dış mihrak” dönüşür. İdeal olan, bir toplumu oluşturan bireylerin bu anlayışla hareket ederek, dâhil oldukları toplumun refahı ve geleceği için çaba göstermeleridir.

Bu bağlamda, kaliteli şeylere açık ve net bir şekilde destek ve değer vermek gerekiyor. Siyasi görüşü ve kökeni ne olursa olsun bir ülkede yaşayan tüm insanlara eşit bir şekilde değer

vermek icap etmektedir. Belki de kabul etmek istenmeyen bir görüşün günün birinde aslında doğru bir yaklaşım olduğunu anlaşılır. Eğer bir toplumda bireyler birbirlerinin fikirlerine, değerlerine ve haklarına saygı gösterirlerse barış ve huzur sağlanır. Aksi bir yaklaşım değer ve güven aşınmalara ve toplumsal çatışmalara yol açar.

11. Sonuç

Değer kavramı insanlığın varoluşundan beri tüm süreçlerin temelini oluşturmaktadır. Her toplum ve toplumu oluşturan her birey belirli değer yargıları çerçevesinde dâhil olduğu toplumda kendisine bir statü ve konum belirler. Bireyin toplum içindeki yeri veya bir toplumun diğer toplumlar karşısındaki statüsü ve konumu onların yapıp-etmelerinin bir sonucu olarak otomatik bir şekilde belirlenir. Bu statü ve konum belirleme süreci belirli değer yargıları ve kriterlere göre şekillenir. Değer kavramını en bilinçli ve sistematik bir şekilde hayatlarında, soysal yaşamlarında ve karar alma süreçlerinde uygulamaya koyan varlıklar insanlardır. Hayvanlar da belirli ve sınırlı bir değer verme ve bu kavramı temel alan karar alma sürecini güderler. Örneğin karıncaların kolektif davranışları, göçmen kuşların içgüdüleri ve diğer hayvanların yaşamak için kendi içgüdü ve deneyimleri çerçevesinden kendilerine göre en rasyonel ve en faydalı hayati kararları almaları da değer sürecinin bir sonucudur.

Bu bağlamda dinler, ideolojik, siyasi oluşumlar, kültürler ve en önemlisi de ekonomik sistemler belirli birer değer ve bu değeri oluşturan kurallar çerçevesinde faaliyetlerini sürdürürler. Küreselleşen dünyada bu sürece şimdi birde internet ve sosyal medya dâhil edilmiştir. Bu medyumlar doğrudan değer yaratmadıkları halde, mevcut değer anlayış ve olguların yaygınlaşmalarında veya yeniden şekillenmelerinde etkin bir rol almaya başlamışlardır. Bu yeni araçların faydaları olduğu gibi değer aşınmalarına yol açan etkileri berberlerinde taşımaktadırlar. Bu olası olumsuz etkileri azarlatmanın bir yolu da konuyu analitik bir şekilde mercek altına alıp, olası çözümler üzerinde fikir yürütmekten geçer. Diğer yandan Facebook ve Twitter gibi sosyal medyanın önce gelen medyumları kurucularının başarısı veya icatlar olarak değerlendirmek yerine, çağın gereklerinin ön plana çıkardığı gerçekler olarak ele almak daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.

Bu anlayışın günümüz şartlarına göre yeniden canlanmasını teşvik etmek, değer kavramı çerçevesinde ele alınan sosyal sermayenin güçlenmesini sağlayacaktır. Facebook, Twitter ve diğer dijital kanalları bilinçli bir şekilde değerlendirirlerse hem insani değerler erozyona uğramaz, hem de bu tür araçlar toplumsal yaşamda daha optimal ve verimli bir yer alırlar. Böylece içi boş, sanal, yapay ve dijital bir yaşamın geliştirdiği robot kültürünün birer gönüllü askeri olma ihtimalinin dışında kalınır.

Sonuç itibarıyla, tüm sistemler ve dinler insanlığın felahı ve huzuru prensibi üzerinde inşa edilmişlerdir. Bu bağlamda farklı değer anlayışları ve görüşlere rağmen, tüm insanların onları insan yapan ortak değer ve kavramlar çerçevesinde sorunlarını çözmeye çalışmaları ve sürekli diyalog halinde olmaları gerekmektedir.

12. Kaynakça

Alpugu H., (2014a), The Contradictions of Free Market System and The Impacts of FDI and Foreign Trade on Economy, Turkish Economic Review, Volume 1 December 2014

Alpugu H., (2014b), Media Ethics and its Role in The Production and Distributing of Art, in: Managing the Art, Yildiz Technical University, 2014

- Alpago H., (2014c), The Economic Challenges and Everlasting Conflicts of Society, International Interdisciplinary Journal of Scientific Research, Vol. 1 No. 3 December, 2014, pp. 34-44.
- Alpago A., (2008), Das Leben ist wie ein Fluss, Novum Verlag, 2008
- Akşam Gazetesi (2014), Türkiye’de kaç tane cami var? Çarşamba 15 Ocak 2014
- Bulut M., (2014), Medeniyetler Güzergahı İpek Yolu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi & ADAM Yayınları, İstanbul, 2014
- Çiçek E., (2013), Medya Okuryazarlık Düzeyi İle Medya Kullanımı Arasındaki İlişki: İletişim Meslek Lisesi Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.
- Feyerabend P., (1977), Wider den Methodenzwang Skizze einer anarchistischen, Erkenntnistheorie (Against Method constraint, the sketch of an anarchist, epistemology), Frankfurt am Main 1977
- Goldfarb J. & Cyran R., (2012), Facebook: A Like Story: Why investors shouldn’t fall in love, REUTERS, Breaking views, 2012
- Kivetz R., Simonson I., (2002), Self-Control for the Righteous: Toward Theory of Precommitment to Indulgence, Journal of Consumer Research, Inc. Vol. 29, September
- Marx K., (2008), Das Kapital, Kritik der politischen Ökonomie, Dietz Verlag von Rosa-Luxemburg- Stiftung, Berlin
- Menger C., The Collected Works of Carl Menger, Grundsätze der Volkswirtschaftslehre, 1934, Volume I, No. 17, LSE, In Series Of Reprints Of Scarce Tracts in Economic and Political Science, LSE, London, 2014
- Papst Benedikt XVI, (2006), Gott ist die Liebe - Deus caritas est. Enzyklika, Auditorium Maximum; Auflage: 1., Auflage, 2006
- Santina P., (1984), Fundamentals of Buddhism, Buddha Dharma Education, Vesak
- Smith A., (2005), An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, The Pennsylvania State University press, Pennsylvania Twitter for Small Business, A Guide To Get Started, 2015